

KRITIČNA MNENJA, POROČILA IN RAZPRAVE

KOMENTARJI

Noblova mirovna nagrada ne bo letos nikomur oddana. Smo v taki dobi, da je nihče ne zasluži. Niti tisti ne, ki zares mislijo, da so iskreno za mir, a v resnici njihne aktivnosti "proti miru" služijo Hitlerju.

Klemen E. Vorosilov je slovit poveljnik, politik in revolucionar. Pa je v svoji visoki službi morda nekako zavozil in maršal Stalin ga je odslovil, da si sta si bila še pred revolucijo najožja prijatelja.

Katera fronta bo odločila vojno? General Eisenhower je pre- rokoval, da bo zmago nad Hitlerjem izvajala ameriška armada. Ali saj pred bojiščem. In prav zares je zapadna fronta silno živa in nemške črte se upogibajo. A na vzhodni fronti je rdeča armada obstala ob Varšavi in skozi do Baltika. Ob Prusiji ji je zajezena pot.

More le še na ogrske puste in še tam se Hitler silovito upira. A na zapadni fronti — se zdi — zavezniški prodirajo in morda se bodo naciji na nji podali, dočim bodo na vzhodu svojo fronto držali do skrajnosti. Možno je, da je Vorosilov izgubil svoje veljavno mesto v vrhovnem sovjetskem poveljstvu baš zato, ker se v Moskvi boje, da vzlic svojih ogromnim žrtvam oni ne bodo uradni zmagovalci, pač pa armada na zapadu, ki je v primeri z rusko v krvi in z življenji k porazu Hitlerja razmehoma le malo prispevala.

Zed. države imajo sloves, da so zmago odločile tudi v prejšnji vojni. Prav gotovo je, da bodo tudi v sedanji imele sličen kredit. Da bi svojo zmago le tudi uveljavile tako, da bi kaj zalegla.

"Am. domovina" se sedaj s svojimi editoriali skriva za primorskimi in koroškimi vprašanjem in skrbi jo za denar, ki ga je zbral SANS. Kaj, če bi se s svojimi Ambrožiči, Slapšaki, Omani in Jagri rajše podala v spovednico in v nji priznala svoje grehe? Ako bi zmagala klika, ki jo ona podpira, bi bila za Slovence ne samo Primorska izgubljena, ampak vsa Slovenija in slovenski narod v celoti bi moral v zaton.

Iz Jugoslavije prihajajo poročila o lakoti, ki so sicer suhoparna, ako ob čitanju takih vesti ne pomisliš, kaj je glad. Tisti poročevalci, ki so imeli to jezen priložnost pogledati v razne kote v Jugoslaviji, pravijo, da ljudje v Bosni in Hercegovini, v Črni gori in v Sloveniji umirajo od lakote. Rusija je poslala izstradanemu prebivalstvu Beograda v prvo pomoč 40.000 ton žita. Toda kaj pa UNRRA? Pravijo, da so vse tiste zaloge živil, ki so bile poslane za Jugoslavijo v severno Afriko, sedaj poslane Italiji. Tako bo to-

rej ta dežela, ki je bila v vojni z nami, in ki je izropala Slovenijo, prva deležna ameriške vladne pomoči, a Slovenija, ki se bori na zavezniški strani, pa pride zadnja na vrsto.

Dr. Ripka, ki je član češke zamejne vlade, je rekel v nekem intervjuju, da po tej vojni Čehi ne bodo napravili Nemcem nič več obzirni. Nad dva milijona jih bodo izselili s Krkonos in iz drugih krajev Čehoslovaške v poraženi rajh. O masnih preseljevanjih govore tudi Poljaki, n. pr., da bo treba tri in pol milijona Poljakov izseliti iz tistega dela, ki ga zahteva Rusija, na Poljsko in pa v nemške dele, ki jih je Rusija pripravljena dati Poljakom. Ta preseljevanja, s kakršnimi je najprvo pričel Hitler, bodo pomenila veliko nevarnost za prizadeta ljudstva in pa kali za hujškanje v tretjo svetovno vojno.

Nemci so kazni zaslužili, ker ni bilo nikogar izmed njih, ki se bi potegnil za podjarmljene, bičane, izropane narode. Ako bodo sedaj zmagovalci dvignili nad njimi "linčarsko justico", bo sicer to morda na civilizaciji, ampak kar kdo seje, to žanje. Ni prav, da se svet vrti v take neugodne toke, ampak Nemci so spekulirali in ker jim ni šlo, nimajo vzroka, za pritožbe če se bo marsikdo masčeval nad njimi. Saj se tega sami prav dobro zavedajo. Zato so tudi toliko budni v propagandi, češ, nikar ne uničite, ako zmagate, najbolj kulturnega, najbolj civiliziranega naroda. Ali z drugimi besedami — ne po nas, po barbarskih Rusih udarite, dokler je še čas.

Prejšnja liga narodov je do- ločala v svojih pravilih Čehoslovaški in Jugoslaviji, kako le- po naj ravnata z narodnimi manjšinami (z Nemci in Italijani), a Italija pa je smela svo- bodno početi s pol milijona Slo- vences in Hrvatov kar je hote- la. Ali se bodo take pristranosti dogodile tudi sedaj? Prav la- hko, kajti Italija vrta in vse, kar si lahko pridobi iz Musso- linijevih polomij, je zgolj na račun slovenskega naroda. Pravzaprav hoče vatičanska Italija v imenu katoličanstva podse ves slovenski in ves hr- vatski narod. Ni čudno, če naši borci tam zidajo vse svoje upe na Moskvo.

V Rimu so monarhisti razne- si cirkular o Leninu in slikali prebivalcem grozote, ki jih do- lete, če bo dinastija in cerkev zavržena in "leninizem" zavla- da. Letak je zelo "žaljiv" in so- vjetski vladi se je zdelo vredno pri zavezniškem poveljstvu v Italiji protestirati proti njemu, s kretajo, da naj se ga zapleni in ustavi. Toda Angleži so re- kli, da je po njihovem tolmače-

BOJNA LADJA IOWA (45.000 ton) je ogromna trdnjava, opre- mljena s 16 palčnimi topovi. To je eden najmodernejših in močnejših sredstev ameriške vojne mornarice. Črna slika ga predstavlja v akciji.

nju osvobodjeni del Italije sedaj demokratičen, torej je tam svo- boda tiska in kjer lahko ljudje pišejo in govore kakor mislijo, je naravno, da rečejo marsikaj kar tej ali oni vladi ni všeč. Ne taki ne taki. In če ruski ni kaj prav, naj se torej sprijazni z dejstvom, da demokracija v Ita- liji pomeni svobodo tudi za one, ki hočejo blati Leninu. Sicer v Italiji pravzaprav zavezniška cenzura kaj pridno hlaska, in Moskva bi storila boljše, če bi zahtevala tam več svobode ti- ska, namesto da je protestirala proti nji.

Patrioti so vsake sorte. Po- sebno v Franciji. Dr. Marcel Petiot v Parizu je bil pred so- diščem vsled "masnega umora". Omamili in razrezali na kose je 63 ljudi. Zagovarjal se je, da so bili vsi ali Nemci, ali pa kolobo- ratorji. Ampak vendar, takega doktorja se upravičeno tudi drugi boje. In zato bo dr. Petiot, "patriotičen" kot je, v bodoče na varnem zase in še posebno za druge.

"Črni trg", ki se v slovenšči- ni ne glasi tako izrazito kakor angleški "black market", je na- redil pred Zahvalnim dnem precej dobička. Pokupil je pu- rane in jih pod roko prodajal. Baj je "zaslužil" stotisočake. Slična igra se uganja s "cigare- tami, prej pa z žganjem. To do- naša. A ljudje se vprašujejo, če- mu kontrola, zakaj plačujemo zanj, če pa nič ne zaleže?

Ko Hitler pade, ne bo še ko- nec fašizma. In dežele — to se pravi — dve glavni, se ne bori- ta toliko proti fašizmu kot le zo- per Hitlerja. Moskva proti taki taktiki na svoj diplomatični na- čin protestira, a ne kaj posebno uspešno, ker je tudi Svico uvr- stila med fašistične dežele. Če- mu se je Svica spozabila toliko, da je zapasla prijateljstvo Mo- skve, o tem menda še ni bilo na- pisane nobene knjige. A napa- čno je uvrščati Svico med deže- le kot je Španija. Moskva si s tem ne dela nič dobrega. Ako lahko pametno ravna s svojo delikatno politiko v Jugoslaviji, čemu ne bi tudi v Švici?

Samo nekaj republik v latin- ski Ameriki je pred to vojno priznalo, da je na svetu dežela, ki se imenuje USSR. Te so bile Kuba, Mehika, Kosta Rica in Urugvaj. Sedaj se jim je pri- družila tudi Bolivija in pa Chile želi, da pride v šitke z državo, ki je pogazila svetost privatne svojine. Prav lahko se pripeti, da bo te počasnosti mnogim žal, kajti Moskva ni pri tem nič iz- gubila, sedaj pa se bo prizade- tim lahko režala v obraz.

Ko je Franko po 7. nov. čes- tal Rooseveltu na zmagi, kaj ste si mislili? Morda prav nič. Vendar pa ostane resnica, da je Franko diktator Španije največ po Rooseveltovi zaslugi. Ko je proglasil nevtralnost v španski civilni vojni, sta si bila Hitler in Mussolini na jasnem, da ima- ta v Španiji opraviti edino z re- publikanci, ki ne bodo dobili iz

Amerike nobenega materiala, pa tudi iz Anglije ne. Kadar se človek spomni takozvane "de- mokracije" v Londonu, Parizu in v Washingtonu, se zaveda nečesa, ob katerem se ne more počutiti dobro.

Mihajlovičev ljudje so si pri- zadevali napraviti iz Tita mar- šala "nočne srajce". Angleška izdaja Srbohrana je storila vse kar je zmogla, da bi ga osmeši- la. A v novembru pa so si parti- zani dovolili enak špas z Mihaj- lovičem. Rekli so, da so ga za- jeli, a jim je pobegnil v gosti temi. Ko je skočil iz sobe, je bil v nočni srajci, ki pa je v gosti temi postala kmalu nevidna. Rekli bi lahko, "škoda moža!"

VAŽNA SEJA PODRU- NICE ST. I SANS

Detroit, Mich. — V nedeljo 3. decembra ob 2. pop. bo seja v Slovenskem narodnem domu, 17153 John R, ker ima Slov. del. dom prostore za ta dan od- dane. Važno je, da je navzoč vsak, kdor le more. Treba je vse potrebno pripraviti in ure- diti za našo predstavo v nedeljo 10. decembra, ki naj bo izraz našega skupnega harmoničnega dela v prid bedni stari domo- vini.

Druga pošiljka Združenega odbora južnoslovenskih Ameri- kancev v Detroitu je znašala 4 tone obleke in drugih potreb- ščin. Poslana je bila v New York. Slovenci smo se boljše iz- kazali kot prvič. Posebno sta se potrudila Mary in Ciril Rant v zbiranju in dostavi obleke. V splošnem je bila obleka v prav dobrem stanju, tako, da lahko zdrži, dokler si naše ljudstvo sa- mo ne opomore. Nekaj je pa bi- lo dostavljene v zbirališča sne- deno od molov in v takem stan- ju, da se je morala zavreči. Kar se čevljev tiče, pa imejte v vidu, da se rabijo za težko hojo in morajo biti temu primerni.

Mnogo rodbin se ni prispeva- lo ničesar, ne v obleki, ne v de- narju. Kdor se ni plačal svojega narodnega davka, ne sme po- zabiti, da je narod v domovini upravičen, da mu ameriški Slo- venci pomagamo, ker lahko po- grešamo kako malenkost, ki jo poklonimo bratom in sestram preko oceana. Usoda nam je bi- la mila. Vojne vihere in nje gro- zote nas niso obele — vsega še imamo dovolj.

Bratje in sestre, dajmo in zo- pet dajmo! Naplačala nas bo prijetna zavest, da smo pomaga- li ob času in rešili mnogo živ- ljenj.

Sesto vojno posojilo je v te- ku. Posodimo tudi stricu Samu kar največ moremo, da čimprej premagamo hunsko sodrgo in se nam vrnejo naši hrabri borci pod domači krov.

Lia Menton.

Naročite si Ameriški družin- ski koledar 1945. Stane \$1.25.

IZ ZAPISNIKA SEJE ODBOROV JSZ

dne 6. oktobra 1944

Navzoči: Filip Godina, Milan Medveshek, Fred A. Vider, Fr. Zaitz, John Rak, F. S. Tauchar, Angela Zaitz in Chas. Pogorelec. Oven je sporočil, da ne mo- re priti. Predseduje Vider. Za- pisnik prejšnje seje sprejet.

JPTD. — Upravnik Pogorelec je poročal: V avgustu in sep- tembru smo dobili 32 novih na- ročnikov na list, ustavili pa smo ga med tem časom 21 naročni- kom. Od teh jih je nekaj potem obnovilo naročnino, ko so po- grešili list. V teh dveh mesecih je obnovilo naročnino 260 na- ročnikov, bodisi potom zastop- nikov ali pa sami. Vsekakor je to dober rekord.

Koncem septembra smo imeli na banki \$1.446.26, na roki pa \$239.90, skupaj \$1.686.16. To je menda prvič, od kar sem pri li- stu, da ne razjamo skozi poletje s precejšnjim dolgom.

Znatno sta nam v to ugodno stanje pomagali naši publikaciji Koledar in Majski glas, potem kampanja za nove naročnike lanskega pol in letošnjega pol leta, ki je nam prinesla okrog 400 novih naročnikov, in zadnje čase pa še sklad dvestoterih, ki se razvija z dobrim rezultatom.

Naše redne oblike danes (6. oktobra) so tiskarni \$419.42 in pa dva tedna plače uredniku in upravniku. Razume se, da naše stare obveznosti še vedno obstoje, te so uslužbencem, biv- šim in sedanjim in pa \$300 SDC za posojilo.

Koledar. — Ze na februarški seji smo razpravljali o ceni no- vemu letniku, pa smo to vpra- šanje odložili na jesen, ko bo razvidno, kolikšne bodo podra- žitve tiska in papirja v tiskarni in pa vezba. Torej je potrebno, da se napravi sklep na tej seji.

Tisk je za prihodnji letnik nad 25 odstotkov višji kakor je bil za letnik 1944 in vezba bo stala več zaradi podražitve ma- terijala.

Poročilo upravnika sprejeto. Tauchar meni, da moramo ce- no koledarja dvigniti na \$1.50. Knjiga nas mnogo stane in je vredna \$1.50. Razprave se ude- leže Pogorelec, Medveshek, Fr. Zaitz in Godina. Pogorelec je za 25c povišanja v ceni in Tau- char podpira. Predlog soglasno sprejet.

Blagajnik Godina pravi, da nima posebnega poročila.

Prosvetna matica. — Pogore- lec poroča, da je knjiga "Hlapec Jernej" v tisku in v nji je ti- skanih tudi nekaj drugih črtic iz Gankarjeve "Moje življenje". Glede angleške knjige pa ni še nič zbrano. Godina svetuje, naj se kdo izmed članov Pro- svetnega odbora posveti temu delu in knjigo priporoči na pri- hodnji seji.

Razno. — Tauchar pravi, da se je akcija za sklad dvestoterih dobro obnesla in priporoča, da bi se v prihodnjem letu povabi- lo društva, da bi imela priredbe v korist lista. Drugi izražajo dvom, da bi se dobilo kaj dosti društev, ki bi hotela prevzeti tako nalogo, posebno ne v se- danjih časih. Pogorelec pravi, da se bo treba po Novem letu lo- titi agitacije za pridobivanje no- vih naročnikov, kajti le če Pro- letarca dovolj razširimo, bo tu- di njegovo ekonomsko vzdržev- vanje veliko lažje. Vider izva- ja v istem smislu. Prihodnje leto bo Proletarčeva 40-letnica, pa se naj zasnuje kampanja za nove naročnike.

Volitve. — Zaitz omeni zmedo, ki je nastala vsled raznih novih kampanjskih skupin na delav- skem političnem polju, in pa ka- ko veliko agitacijo se vodi pod okriljem političnega odbora CIO za Rooseveltovo in njegovo stranko. Upa, da se morda iz tega sčasoma razvije delavska stranka. Kar se njega tiče, ure- juje list socialistično, a naši lju- dje pa so navdušeni za sedanje- ga predsednika. Thomas je vs-

led svoje ostre kritike proti Ru- siji in proti Rooseveltovi vnani politiki izgubil veliko zaslonbe.

K temu govorje vsi navzoči in poudarjajo, da se bo politično obzorje prej ali slej razčistilo in delavstvo pa se organiziralo tudi politično za svoj program in svoje interese. Proletarce se urejuje kakor mu določajo nje- gove smernice, v volilne kam- panje pa bo posegel agitatori- čno kadar bodo pogoi zato.

Konec seje.

POLJSKA ZAMEJNA VLADA VEDNO BOLJ V ZAMOTANOSTIH

(Nadaljevanje s 1. strani.)

ril, da je za veliko, neodvisno Poljsko, toda ob enem za prija- teljsko Poljsko, ne za tako, ka- kor je bila od začetka do konca pod Pilsudskim in Beckom. S tistimi ministri v zamejni vladi, ki jih smatra za neprijazne, no- če imeti opravka. In ker smatra poljsko zamejno vlado v bistvu za nadaljevanje Rusiji sovraž- nih režimov, se je odločila Polj- ski ponuditi vlado iz svojega po- kroviteljstva. V ta namen je imela osebe že zbrane v Moskvi in sedaj funkcionirajo kot ne- kak izvršni odbor v Lublinu na Poljskem. Ameriška in angle- ška vlada podpirati zamejno vlado, a sta v tem v prid ruske- ga stališča že veliko popustile. Ker ni verjetno, da bi bila bo- disi Amerika ali Anglija pri- pravljeni tvegati vojno, se je posebno Anglija odločila v bo- doče ne več jamčiti nedotakli- vost mej. To je signal Poljakom, da se morajo zaradi mejnih vprašanj pogoditi z Moskvo. Glavno je, da dobe Poljaki ne- odvisnost. Moskva jim jo ob- ljubljuje. Ampak le taki poljski vladi, ki jo je ona pripravljena priznati.

Kakšen režim v Varšavi si Stalin želi? Znani žurnalst Edgar Ansel Mowrer, ki je bil že veliko med Poljaki in pozna spletke diplo- macije, smatra, da bo Stalin držal s poljskim osvobodilnim od- borom v Lublinu in pa da je morda pripravljen sprejeti vanj tudi Mikolajčka. A nasprotni- kor Sovjetske unije pa nikakor ne.

Cisto lahko se je sprijaznil n. pr. s čehoslovaško vlado pod vodstvom Edvarda Beneša. Ne mara pa dosti slišati od poljske zamejne vlade, zato je pomagal ustanoviti novo v Moskvi in jo preselil v Lublin, v veri, da bo delala s sovjetsko vlado roka v roki.

Ta poljski osvobodilni odbor je bil od začetka, ko je Rusiji šla silno trda, le nekako propa- gandno sredstvo. Prvotno je te- mu gibanju načeljevala poljska pisateljica Wanda Wasilewska, ki je živelja v Moskvi. Ona se je s svojimi tovariši pripravljala na dan, ko bo Poljska osvoboje- na in spet postala svobodna de- žela. Pokojni diktator Josip Pi- lsudski je bil Wandi Wasilewski krstni boter. Oba sta bila v diktatnem gibanju. Pilsudski pozneje postal diktator in zave- zil Poljsko v napolfašizem. Wanda pa je postala komunist- ka. Javnosti je postala znana s pisateljevanjem in pa vsled po- roke z visokim sovjetskim urad- nikom. Ona je bila v početku duhovna sila poljskega osvobo- dilnega odbora — namreč tiste- ga, ki ga je negovala Moskva proti poljski zamejni vladi, ka- tero sta negovala Churchill in Roosevelt.

In dočim so v poljski zamej- ni vladi zastopani socialisti, ki trdijo, da so le oni predstavniki vse poljske socialistične stran- ke, načeljuje tudi osvobodilni vladi v Lublinu socialist. Nje- govo ime je Eduard Obsubka- Moravski, o katerem pravijo, da je skromen človek in pošte- njak. Toda zamejni socialisti ga ne priznavajo za voditelja, pač pa le za "orodje" Moskve. Mor- da je res to, a svojo nalogo vrši spretnjeje in boljše, kar se v prid Rusije tiče, pa tudi v prid Poljske. Provizorična vlada v Lublinu bo torej ostala in te- žko, da se bodo poljski ministri iz Londona kda izselili v vlado, ki bo nastala v Varšavi.

Maurer pravi, da tudi Wanda Wasilewska ni več v milosti pri Stalinu, dasi je v njegovi takti- ki napram Poljski največ po- magala. Zamerila pa se mu je iz povsem drugega vzroka. Ko se je Stalin odločil odklikovati poljskega generala Berlinga z re- dom Suvorova, ki je najvišji vojaški red v Sovjetski uniji, je Wanda Berlingu rekla, da se menda ja ne bo ponižal sprejeti tako odklikovanje. Kajti Suvo- rov, ki ga učne knjige v Sovjet- ski uniji slikajo za najboljšega generala v ruski zgodovini, je v bitki pred Varšavo leta 1794 poklal 32.000 Poljakov. Ampak general Berling ji je rekel, da bo tisti red vseeno vzel. Wanda je šla nato k Stalinu in mu re- kla, naj nikar ne poniža polj- skega naroda. Stalina je s tem ujezila in prišla v nemilost. A omenjenemu generalu pa je na to podelil le Leninov red.

Po mnenju poznavelec bo v boju zaradi bodoče Poljske zma- gal Stalin in s tem njegov polj- ski odbor v Lublinu, zamejna vlada v Londonu pa bo postala stvar zgodovine.

Naročite si Ameriški družin- ski koledar 1945. Stane \$1.25.

PRISTOPAJTE K

SLOVENSKI NARODNI PODPORN JEDNOTI

USTANAVLJAJTE NOVA DRUŠTVA. DESET ČLANOV(IC) JE TREBA ZA NOVO DRUŠTVO

NAROČITE SI DNEVNIK

"PROSVETA"

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado \$6.00 na leto; \$3.00 za pol leta; \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero \$7.50 za celo leto; \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.

Naslov za list in tajništvo je:

2657 So. Lawndale Avenue
Chicago 23, Illinois

PRVA SLOVENSKA PRALNICA

Parkview Laundry Co.

1727-1731 W. 21st Street CHICAGO 8, ILL.

Fina postrežba — Cene zmerne — Delo jamčeno

TELEFONI: CANAL 7172-7173

"NOREC"

DRAMA V TREH DEJANJIH

BO VPRIZORJENA

V NEDELJO, DNE 10. DECEMBRA

v dvorani S. N. P. J. v Chicagu

KUPITE SI VSTOPNICE V PREDPRODAJI!